

עומקא דפרשה

הקב"ה לחברותא או שיעור
קובעי עיתים

- צירוף חלה
- עיסה ע"מ לחלקה
- שער הצינן
- תגובות

- ערש"ק כ"ג סיון תש"ע
- זמן הברכה
- הפרשה והנתינה
- שואל כענין

פרשת שלח - בענין הפרשת חלה

הפרשה ונתינה בחלה

הרב חיים סנדומוסקי

שיטת הרמב"ם (סהמ"צ שורש יב ומ"ע קלג), דהפרשת חלה ונתינה הם מצוה אחת. וברמב"ן חולק וס"ל דהפרשה חדא מצוה, ונתינה מצוה אחרית. ובמגילת אסתר ובקנאת סופרים ביארו את שיטת הרמב"ם. והיינו: דהרמב"ן הבין שכוונת הרמב"ם שיש רק מצות נתינה, וע"ז הוקשה לו דאיכא נמי מצות הפרשה, אך באמת סברת הרמב"ם דהעיקר הוא מעשה הפרשה כדי לקיים נתינה, ואם יקיים רק נתינה ללא הפרשה לא יצא, כדאיתא במתני' חלה (שלהי פ"א) האומר כל עיסתי חלה לא אמר כלום, עד שישיר מקצת, וע"כ דיש חיוב הפרשה כדי לקיים נתינה, וכולה חדא מצוה, אלא שהיא בנויה מחלק הפרשה ומחלק הנתינה. ולרמב"ן כיון דזה שני מעשים הוו תרי מצות, וממילא אם יעשה הפרשה ללא נתינה לרמב"ם לא קעבד מידי ולא יצא, ולרמב"ן קיים מצות הפרשה. ובלב שמה ביאר, דלרמב"ם העיקר הוא הנתינה, וההפרשה היא חלק ותהליך בקיום מצות הנתינה, ואף שהתכלית היא הנתינה מ"מ מברכים בשעת הפרשה, כיון שמעשה תכלית המצוה הוא ההפרשה, ולפ"ז צ"ל דהא דאיתא בגמ' (תמורה ה' ועוד) אמר רבי אילעא מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנא' 'ולא תשא עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו' אם אינו קדוש נשיאות חטא למה וכו', דלרמב"ם החטא הוא מה שנותן מן הרעה, ולרמב"ן החטא הוא מה שמפריש מן הרעה על היפה.

ובריטב"א נדה ו. הק' אמאי ספק טומאה בעיסה יעשנה קבין קבין. הא מבטל מצות חלה, ותי' שאף אם יפריש חלה לא יוכל לקיים מצות נתינה, להכי לא חשיב שמבטל מצות חלה. חזינן דסבר כהרמב"ם שהעיקר הוא שיוכל לקיים מצות נתינה.

ובתוס' ר"ד קידושין נח. דן איך חיטה אחת פוטרת את הכרי, הא כתיב "נתן תתן" דצריך שיעור נתינה, ותי' דלפטור העיסה סגי בחיטה אחת וזוהו יקיים מצות הפרשה, ואף שלא קיים מצות נתינה מהני. הרי דסבר כהרמב"ן דנתינה והפרשה הוו תרי מצות. וכ"כ הפתחי תשובה בריש הלכות חלה בשם הגנוב".

ובהר צבי זרעים ס' מד נסתפק בזה"ז שכל קיום הנתינה לכהן הוא במה שהכהן יסיקה תחת תבשילו, והיינו שהדין "תתן לו" ולא לאורו הוא דוקא בכה"ג שיוכל לאוכלו, אך בזה"ז אולי ג"כ במה שיתן לכהן שסיקנה יקיים המצוה, ונשאר בצ"ע. ובנוב"י תנינא ס' רא כתב דבזה"ז הגון לתת לכהן, אך כיון דחלה בזה"ז דרבנן ואין שיעור נתינה, דאפי' דכל שהוא סגי, להכי לא הטריוהו רבנן לתת לכהן. ואף שיוכל לצרף כמה חלות ולתת לכהן כשיעור, עדיין יש חשש שמא יאכלנו הכהן או שמא הישראל יסיקנו תחת תבשילו, ומשום הכי בהפרשה לחוד סגי, (עיין ספר תבואת ישראל עמ"ס תרומות פ"א מ"ה).

זמן הברכה בהפרשת חלה

הרב צבי רותן

יש לדון מתי לברך על הפרשת חלה, דבפשוטו צריך לברך קודם ההפרשה ומשום שצריך עובר לעשייתו וככל המצוות שמברך קודם המצוה כדי שיהיה עובר לעשייתו.

לכאורה יש סתירה בדברי השו"ע בדבר זה דהשו"ע בה"ל חלה (סימן שכ"ח סעיף א') כתב וז"ל **בשעה שיפריש חלה** יברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה או להפריש חלה, ואילו בה"ל תרומות (סימן ש"א סעיף ע"ח) כתב וז"ל המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר מברך **קודם שיפריש** אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה וכן המפריש מעשר ראשון מברך קודם להפריש מעשר וכו' עכ"ל, וצ"ע מאי שנא חלה מתרומה דבחלה כתב בשעה שיפריש חלה ובה"ל תרומות כתב קודם שיפריש.

וביותר דברמב"ם בה"ל ביכורים (פ"ה הי"א) כתב כל המפריש חלה מברך תחילה אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש חלה, ומבואר ברמב"ם שמברך תחילה קודם ההפרשה וצ"ע דברי השו"ע שנקט בשעה שמפריש חלה.

והנה הראב"ד מקשה על דברי הרמב"ם מדברי השאלות (שאלתא ע"ג) שכתב וקורא לה שם ואומר הרי זו תרומה והיינו שצריך קריאת שם על החלה, ובמהר"י קורקוס כתב דמקור דברי הראב"ד מהמשנה בתרומות שכשם שהוא קורא לטהורה כך קורא לטמאה לזה קורא חלה בשם ולזו קורא חלה בשם נראה מכאן דקריאת שם בעינו, וכתב המהר"י קורקוס ליישב דברי הרמב"ם שדעת הרמב"ם שהברכה שמברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש חלה אין לך קריאת שם גדול מזה כיון שמברך ותכף מפריש הרי הוא כמפרש זו חלה.

והראשונים (רמב"ן בסוף ה"ל חלה וברשב"א סוף פסקי חלה) מביאים תוספתא (בתרומות פ"ג ה"ב) היה מהלך הפריש תרומות ומעשרות מברך כשהפרישן הפרישן אם עתיד לקרות להם שם אין בהם שום קדושה עד שיקרא להם שם כיון שהפרישן נתקדשו הלכך אם אין עתיד לקרוא להם שם מברך קודם שיפרישן כדי שיברך עובר לעשייתו.

ומשמע מדברי הרמב"ן דדוקא אחר ההפרשה קודם הקריאת שם דלא יהיה עובר דעובר דלפני ההפרשה מפסיקין ב' פעולות הפרשה וקריאת שם, ומה שכתב הרמב"ן לחלק בין אם קורא לה שם או אין קורא לה שם כתב הדבר אברהם (בח"א סימן ט"ז סק"ג) שחלה מועיל הפרשה במחשבה אלא דאם רוצה לקרוא לה שם כיון שחישב להוציא בשפתיו לא נתקדשה אלא עד שיוציא.

ושמברכים על ההפרשה בחלה אף שהיו במחשבה וכבר ייסד המג"א (סימן תל"ו י"ג) שאין מברכים על ביטול חמץ שזה דברים שבלב ואין מברכים על דברים שבלב, בדרך אמונה (תרומות פרק ב' הל"טז) תירץ דתרומה כיון שבמחשבתו חל תרומה הו"ל מעשה דמחשבה דתרומה כמעשה דמי דהוי כאילו תרם בידים אבל בביטול חמץ אין עושה מעשה שאין זה הפקר שמור אלא דמגלה דעתו שאין חשוב אצלו עיי"ש.

ולענין הלכה כתב רעק"א בשם הראב"ד בהשגות שצריך לקרוא לה שם, ובדרך אמונה פרק ה' מביכורים ציון ההלכה ס"ק קל"ז הביא בשם אביו שהיה אומר זאת חלה, וכן נראה מדברי הגר"א וצ"ע שלא נהגו כן. והשתא דאיתנא להכי נראה ליישב דברי השו"ע ודברי הרמב"ם, דהרמב"ם סבר כהמהר"י קורקוס שהברכה היא הקריאת שם דאין לך קריאת שם גדולה מזו ולכן כתב שהמפריש חלה מברך תחילה אקב"ו להפריש חלה שהברכה היא הקריאת שם, אבל השו"ע סבר שלכתחילה צריך קריאת שם קודם שמפריש ולא חל קדושה קודם עד הקריאת שם ולכן כתב השו"ע בשעה שמפריש דהיינו בין ההפרשה לקריאת שם ולא מברך קודם ההפרשה שלא יהיה עובר דעובר אבל בתרומה שאין קריאת שם וחל במחשבה לכן מברך לפני ההפרשה אבל אם בא באמת ירצה לקרוא שם בתרומה בהפרשה יברך אחר ההפרשה קודם הקריאת שם.

שואל כענין

הרב מנחם כהן

א. מבואר בפסחים מח: שיש **איסור** לאדם העושה עיסה לעשותו באופן של פטור מחיוב חלה כגון לעשות עיסתו קבין.

וק' מ"ש מתרומ' שדורות האחרונים היו מכניסים דרך גגות, ורהיטת הענין נראה שאין בדבר איסור מדינא. ויש מקום לדון ולחלק בין גדרי חיוב המצוה בהפרשת תרומ' לגדר חיוב המצוה בחלה.

אכן העומד נגדנו הוא דברי אדונו הגר"א בס' ח'. שכתב להוכיח נגד מה שכתב שם במג"א בגדרי בפרשת תרומה. והוכיח הגאון נגדו מחיוב חלה הרי שנקט הגר"א שגדרם חד ושוב צ"ע בזה.

ב. יש לברר באשה בבית המפרישה חלה מהעיסה. מי חשיב הפרשה שלה או הרי היא עושה שליחות בעלה. ונפ"מ כשנוצר תקלה מסוימת וכגון שנתערבה החלה אחר ההפרשה בעיסה שההוראה המעשית בזה לעשות (התרת נדרים) שאלה על ההפרשה. אם הוי הפרשה שלו פשוט שיוכלה לישראל. אכן אם היא עושה בשליחות בעלה מכיון שהוא בעל הממון הרי היא נתונה במבוי סתום בעושה תרומה ע"י שליח מי הוא הנשאל לחכם, (וע' תה"ד קפח בשם האו"ז).

ג. העלו כמה פוסקים שחלה שניטל ממנה למצות הפרשת חלה. כשרה ללחם משנה ע' סידור דרך החיים דיני בציעת פת, ומחודש הוא דהרי למעשה אין הפת בשלימות ולמה תוכשר למצות לחם משנה.

הרב שמואל קונשט

א) יש לדון בעיסה שמעורבת ממנה מינים דקיי"ל דבבלול מצטרף אף בשאינו מיני, ועשה עיסה נוספת של חטים ונשכו זה בזה, אם אפשר להפריש מהעיסה המעורבת מכל המינים על העיסה של החטים. וכן יש לדון בכה"ג שאין בעיסה המעורבת שיעור חיוב חלה רק בצירוף העיסה של החטים האם מצטרף לשיעור לחייב בחלה, והנה יש מקום לדון דתלוי ממה עשויה העיסה המעורבת שאם רובה עשויה משעורים ושאר מינים שאינם מצטרפים לחטים, אין יכול להפריש ממנה על העיסה של חטים כיון דשם העיסה נקבע לפי רובה, ודוגמא לדבר מצונו בצמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה דאזלינן בתר רוב כדאיתא בכלאים פ"ט מ"א. אולם יש מקום לומר דכיון דחיוב העיסה המעורבת הוא רק מכח החיטין שנמצאים בה דבלא החיטים לא היה בה שיעור לחייב, א"כ שפיר דמי להפריש מעיסה זו על העיסה של חטים כיון דגם העיסה המעורבת נחשבת למין חטים, וספק זה בעצמו יש להסתפק גם בכה"ג שאין שיעור בעיסה המעורבת מכל המינים אלא בצירוף העיסה של חטיין שבצידה האם נאמר שהעיסה המעורבת נקבעת לפי רובה וכיון דרובה אינה מין חטים לא תצטרף לעיסה של חטיין שבצידה ויפטרו שניהם, או דלמא כיון דיש בה גם חטיין מצטרפין ביחד עם העיסת חטיין שבצידה לחיוב, וצ"ע בזה.

ב) בירושלמי הביאו הר"ש בפ"ד מ"ג מבואר דמין אחר אינו מפסיק ואם לש שני קבין חטיין וביניהן יש קב שעורים מצטרפים החיטים לחיוב כיון דשעורים הם ג"כ מין המחויב בחלה, ומבואר בירושלמי דמ"מ בקב כוסמין וקב חטים וקב שעורים דמצטרפים בעינן דווקא שיהיו הכוסמין באמצע ואם היו השעורים באמצע אין החיטים מתחייבות, והטעם משום דכוסמין אינו ממש מין חטים אלא שעיסתו דומה לחיטין ולכן דוקא גינישכ זה בזה כדי לצרפן ביחד, אבל אם השעורים מפסיקים ביניהם אינם מצטרפין.

ג) בר"ש בפ"ג מ"ד דעתו דצירוף של סגי לחייב בחלה גם כשלא נוגעים, והוכיח מלשון הסל לצרף לחלה ולא תנא הסל מחבר וכמו שהוכיחו בגמ' במנחות ז"ל כד. לענין כלי מצרף מה שבתוכו לקודש דלא בעי נגיעה, מדקדתי הכלי מצרף ולא קתני הכלי מחבר, אבל בסמ"ג כתב בשם הר"י וכ"ד סה"ת והרא"ש דצירוף של בעי נגיעה. ודעת השו"ע בס"י שכה"ד צירוף של לא בעי נגיעה, ובב"י הגר"א שם הכריע כדעת הראשונים דבעי נגיעה וצירוף של.

והנה הר"ש בפ"ג מ"ח הקשה בהו דתנן הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונתון לתוך עיסה שהורמה חלתה אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון, ובתוספתא קתני דמביא קמח ממקום אחר ומצרפו לה' רבעים לחייב עליו לפי חשבון, וקשה הרי העיסה שהורמה חלתה מפסקת בין השאור החייב לעיסה שהוסיף עכשיו ואיך מצטרפין, ות"י הר"ש דמבואר בפרק בתרא דדבר שניטלה חלתו אינו מפסיק, ועוד יכול לצרפן ע"י סל למאן דאמר הסל מצרף, ובפשוטו מדברי הר"ש דאם מצרף ע"י סל יועיל גם אם יהיה ביניהם דבר המפסיק כגון עיסה של אורז או של תרומה או של גוי, [ומיהו יתכן דאין זה כוונת הר"ש רק כוונתו דלמ"ד הסל מצרף אין צריך להביא בדווקא קמח וללוש ולחברן ביחד אלא יכל ללוש קמח בפני עצמו ולצרף הפת אח"כ בסל ויוכל להפריש מזה על זה. ולעולם הא דאינו מפסיק הוא משום דכשינוטלה חלתה אינה מפסקת אבל בדבר המפסיק גם צירוף של אינו מועיל] ונראה דכל זה הוא רק לשי' הר"ש דצירוף של לא בעי נגיעה וא"כ לא אכפת לן במה שמפסיק ביניהם עיסה של גוי או של תרומה, אולם לשי' הסמ"ג וסה"ת והרא"ש דבעי נגיעה נראה דאינו מצטרף היכא דמפסיק ביניהם עיסה הפטורה.

יש להוכיח כן מתשו"ב הרא"ש בכלל ב' הפרת הוה עובדא שנתערבו ככרות שחייבין בחלה עם ככרות שכבר הופרשה מהם חלה, וכתב הרא"ש דתקנתם דיעשה עיסה שיש בה חמשת רבעים קמח ויצרפנה עם הככרות בסל ויקח מאותה עיסה על הככרות החיבות. וכתב שם הרא"ש דאין לחוש שמה אותן ככרות שנתקנו מפסיקין בין העיסה ובין הככרות שלא נתקנו ולא היה מותר דאותן ככרות שנתקנו לא היה הפסק כדתנן בפ"ד דדבר שניטלה חלתו אינו מפסיק. וכן פירש רבינו שמשון על אותה משנה דהנוטל שאור וכו', ולכאורה צ"ע כיון דבצירוף של כ' הר"ש דאף דבר המפסיק כעיסה של גוי ג"כ אינו מפסיק א"כ הכא דאיירי הרא"ש בצירוף של למה הוצרך לתירוץ הראשון של הר"ש דדבר שניטלה חלתו אינו מפסיק, אלא משמע מזה דכיון דהרא"ש ס"ל דצירוף של בעי נגיעה אי"כ ס"ל דגם בצירוף של היכא דמפסיק ביניהם דבר המפסיק בנושכי בעיסת גוי ועיסת אורז ותרומה זה יפסיק גם בצירוף של כיון דעכ"פ לא יחשב נגיעה.

הרב יואל טויב

בדין עושה עיסה ע"מ לחלק בצק נחלקו ר' יחנן ור"ל בירושלמי דר"ל מחייב בחלה ור"י פוטר והרמב"ם פ"ו מבכורים ה"ט פסק כר"י והראב"ד כר"ל וע"ש כמ' ונקטו הפוסקים כהרמב"ם דפטור ודנו הפוסקים לפ"ז על מנהג העולם שלשים שיעור חלה ומחלקים לחלות קטנות ומפרישים בברכה ובלבוש יור"ד שכ"ו ה' ואחריו בפרישה וב"ח שך סק"ו גר"א סק"ז נקטו דיל"ח בין ע"מ לחלק לאחרים פטור וע"מ לחלק לעצמו חייב ועיין תשו' בית אפרים יור"ד ס"ט דנקט דזהו פלוגתא דהרמב"ם והראב"ד ובשו"ת ארץ צבי סי' מט האריך לבאר דשאר פוסקים פ"י בע"א לפלוגתא דידהו וכמבואר למעלה.

אך האחרונים העירו ע"ז מתוס' ברכות לז ע"ב (ד"ה לחם) שר' יחיאל נסתפק לענין וירמשיש אם חייב בחלה דרגילים לחלקם לכמה קדירות והו"ל ע"מ לחלק דפטור והסיק דהיה מפריש חלה בלא ברכה וכן הביאו דבריו הרא"ש בה"ל חלה ועוד ראשונים ובד"ח על הרא"ש שם אות כ' כתב דספקו של תוס' ביסוד הלבוש אם ע"מ לחלק לעצמו ג"כ פוטר א"ד רק ע"מ לחלק לאחרים ולפ"ד הראשונים הדין קושיא לדוחתא דכל אפיותו הוא ע"מ לחלק לעצמו ויש להפריש בלא ברכה.

ובד"ח כתב ליישב דאף צד התוס' לפטור ע"מ לחלק לעצמו היינו לכמה אפיות בזמנים שונים אבל בד"א פשוט דא"ז ע"מ לחלק ובתפארת למשה יור"ד שם ובית אפרים הנ"ל [הוב"ד בפת"י שם סק"ב] וצל"ח ברכות בתוס' שם כתבו דאין משמעות תוס' כן ובתפ"מ נשאר בקושיא וצל"ח רצה ליישב בצירוף כמה שיטות דחיות להקל לברך שיטת הראב"ד הנ"ל דע"מ לחלק חייב והשיטה דמועיל צירוף תנור ושיטה דמועיל צירוף של ע"י שולחן דלא לבלבזין אך העיר בארץ צבי הנ"ל דהיום פעמים אין צירוף שולחן וגם לא צירוף תנור.

ובבית אפרים וצל"ח יישבו המנהג דע"מ לחלק לעצמו שפוטר הוא דווקא שיש באפשרותו לעשות אח"כ צירוף סל ובהו מודא הר' יחיאל ומה שנסתפק הר' יחיאל דווקא בוירמשיש שנתבשל לבסוף וכל סיבת חיובו משום תחילתו עיסה וא"כ שמחלקו לבשלו לא יועיל צירוף סל דהא כבר נגמר המצב הגורם חיוב [ויל"ע דלכאו' תלוי בפלוגתא אם תחילתו עיסה וסופו סופגנים סופו אינו לחם אלא דחיוב שנתחייב בתחילה לא נפקע או דאף סופו חשיב לחם נפק"מ לענין ברכות ובשו"ע אוה"ח קסח יג לא הוכרע אך יתכן דהתוס' שם לשיטתו דאין ברכתו המוציא].

והטעם דמועיל לחייבו הא דאפשר לעשות צירוף סל אף שבסוף לא עשה פי' החזו"א יור"ד קצ"ח זרעים ליקוטים ב' כמו דנתתם ע"מ לחלק חייב דאם לא ימצא קונים לבצקו ה"ה הכא דהיסוד דכל שיש אפשרות צירוף התורה חייבתו בודאי מחמת צד צירוף אבל בצל"ח וב"א בעצמם פירשו קצת בע"א דהא עיסה גדולה היא אלא דנחלקה ושם חלוקה אינו מקבל אלא בחלוקה ודאית הכורת ביניהם וכל שיתכן חיבורם בשעת חיובם אינו כלל בשם הפרדה ולב' הדרכים אין ההבדל בין לעצמו או לאחרים אלא אם יש אפשרות חיבור או לאו רק לעצמו בדרכ"י יש אפשרות ולאחרים אין אפשרות.

ובארץ הצבי חילק קצת בע"א דוירמשיש אחרי ביטולו יהיה בטל ברוב משא"כ בכל אפיה דידן בע"ש והיינו דהוא ס"ל דלעצמו א"י"ז הפרדה דנשאר ביחד ברשותו ורק וירמשיש הרי"ז הפרדה דנפרד למצב שישלה עצמאותו דיבוטל חוב. וע"ש בארץ הצבי הוציא לפ"ז דאם אופה שיעור ומחלק לבסוף חובק לאחרים יפריש בלא ברכה דהא כה"ג ודאי הרי"ז אפיה לחלק לאחרים והביאו למעשה במנחת יצחק ח"י סי' ק"ב אך לפי סברת החזו"א ודאי יתחייב דהא יתכן דיהיה צירוף סל וצד חיוב מחייב ולצל"ח ובית אפרים יש לדון דאף אם יהיה צירוף סל הצירוף לא יסלק את פיודם דהא יחולק לבסוף לב בנ"א וא"כ החלוקה של הבצק חלוקה אמיתית וכורתת א"ד אפשר כיון שיתכן שאיזה שלב יהיה צירוף זמני א"ז חלוקה כורתת ויל"ע.

וע"ש בארץ צבי שהוכיח מלשון הרע"ב ויש לדון בהו וכבר האריך הרבה בענינים אלו הרה"ר ר' יו"ט. ל. ליוש שליט"א בקובץ קול תורה קובץ נד ואינו תח"י אך זכורני שהסיק שם שאפשר לברך אף שחלקם יחלק לאחרים וצירף לזה מה שהסיק החזו"א למעשה דלא כאחרונים ופי' דעיקר החילוק לעצמו או לאחרים דבר"כ לאחרים מקפיד מנשיכה אבל ה"ה לעצמו אם יקפיד או דאופה בדפוסים שונים או חלקם ימרח ביצה וחלקם לא יצטרפו וה"ה להיפך לאחרים כשאין מקפידים מצטרפים ולפ"ז לכאו' פשוט דאם מחלק אחר אפיה חלקם לאחרים אינו מקפיד ומצטרף אך לפי"ד יל"ע בעושה חלקם חלות וחלקם לחמניות או חלקם קלועות לשבת וחלקם עגולות ליו"ט וכיוצא"ב אם לא יצטרף כב' דפוסים דכתב החזו"א שאין מצטרף ואפי' לעצמו או שאני התם דבעי תבניות נפרדות ויל"ע.

כתב החינוך (שפה) - משרשי המצוה לפי שחיותו של אדם במזונות ורוב העולם יחיו בלחם, רצה המקום לזכותנו במצוה תמידית בלחמנו כדי שתנוח ברכה בו על ידי המצוה ונקבל בה זכות בנפשנו, ונמצאת העיסה מזון לגוף ומזון לנפש. ועיי"ש עוד טעם. ויש לעיין כשיש לפנינו ב' לחמים אחד שהופרשה ממנו חלה, והב' שנעשה מעיסה קטנה שלא התחייבה בחלה, דלפי החינוך ראוי להעדיף את הראשון, ולכאול אפ"י יש לחזר אחריו.

ועי' רבינו בחיי (טו,כ) דזהו מ"ש "מלחם הארץ" שיקדשו אותו כמו לחם השמים שאכלו במדבר, וזה ע"י מצות חלה. ועי' חת"ס. ועצם הברכה ע"י החלה, הוא מקרא מלא ביחזקאל (מדל), "וראשית עריסותיכם נתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך". ועי' שבת לב: דילפי' מינה דאם נותנים חלה מתברכים. ובהעמק דבר פ"י בזה מאי דכתיב בפר' "כתרומת גורן כן תרימו אותה", שכשם שהפרשת תרומ' מברכת את התבואה, ולכן נזהרים בה. כך חלה גורמת ברכה בלחם. ועי' בפ"י רש"ר הירש (כ) על השגחת ה' המיוחדת שע"י החלה, ושייכותה למן.

כתב הספורנו בפר' (טו,כ) שאחר חטא המרגלים הצריך גם החלה למען יהיו ראויים שתחול ברכה בבתיכם, כאמרו ביחזקאל וכו'. ועי' צעור המור (טו,יט) דהוא תיקון לחטא המרגלים שבא ע"י שאור שבעיסה הוא יצה"ר.

כ' בהגמ"א סוף הל' חלה (נד' בסוה"ס), תרי"ג בגימ' זו היא מצות החלה, ללמדך שכל הזהיר במצות חלה ומקיימה כראוי כאילו קיים תרי"ג מצוות שבתורה. ועיי"ש במעלת המצוה.

מצות ההפרשה והנתינה

הרמב"ם בסה"מ (שורש יב) כ' שהנתינה לכהן במתנו"כ היא חלק מחלקי המצוה. ובמצוה קלג שצונו להפריש חלה וליתנה לכהן וכו'. ומבואר דהכל מצוה אחת.

והרמב"ן בשורשים השיג שכשיש איסור טבל ודאי שהן ב' מצוות, וכמשל הביא את מצות חלה שנצטוונו בנתינה במצוה נפרדת, שנאמר (כ) "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה", והוא נפרד מהציווי על ההפרשה (יט) "באלכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לוי".

ובדעת הרמב"ם כ' המגילת אסתר דהנתינה עיקר המצוה, ולכן אם הפריש חלה ואין דעתו ליתנה לכהן, אינה כלום. אבל המרגניתא טבא (ג) כ' להיפך דהמצוה היא רק ההפרשה, והכהן זוכה משלחן גבוה, ומשו"כ הנתינה היא תשלום ההפרשה.

ועי' נובי"ת יו"ד רא (ד"ה ואומר) די"ש ב' ענינים במצוה, הא' עצם ההפרשה שהיא להפיקו איסור טבל מהעיסה, ושיעורו במשהו. ואף אם אח"כ ימנע מלתתה לכהן, ה"ז גזל השבט אבל אינו חסרון בהפרשה. והב' היא המצוה העיקרית, ליתנה לכהן, [ועיקר דבריו לכאול כהרמב"ן, אך לא הזכיר הפלוג' הנ"ל]. ועיי"ש דהשיעור בחלה [א' מכ"ד או ממ"ח] נאמר בענין הב' דוקא, שבזה היו נתינה חשובה.

עי' מנחת שלמה (ח"א סה"ג) דהמפריש חלה צריך לדעת שהוא עושה את החלק המופרש קדוש ומיועד לכהן, ובלא זה ל"מ. ונסת' אם צריך גם לדעת שמתקן את העיסה.

אם היא תלויה בארץ

בפר' כתיב (טו,יח-יט) "בבאכם אל הארץ... והיה באלכלכם מלחם הארץ". ופירש"י (עפ"י הספרי) משכנסו בה ואכלו מלחמה נתחייבו בחלה. ואי' בכתובות כה. דחלה בזה"ז מדרבנן, כיון שחיוב התורה הוא רק בא"י ובזמן שכל שבעת שם, וכ"כ הרמב"ם פ"ה מהל' ביכורים ה"ה. אך עי' נחלת יעקב (טו,יח) שכ' בדעת רש"י דס"ל כמ"ד דחלה בזה"ז מדאורייתא. דאפ"י בביאת מקצת ישראל בארץ חייבים בחלה. וכ"ה ביו"ד (שכב,ב-ג) דחלה בזה"ז בארץ מדבריהם. ומפרישין אף בחו"ל מדברי סופרים כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל. ודנו האחרונים אם הדין דרבנן הוא גם לאיסור טבל, או רק דין להפריש, עי' משכנ"י ס' קמ וקה"י ביצה ס"ח.

ועי' בבואר הגר"א שם שציון לשו"ע לק' ס"י של"א לגבי תרומ' ומשמע דס"ל דחלה היא תלויה בארץ כמו תרומ' ועי' רש"י בקידושין (לז) ד"ה חובת קרקע שכלל את חלה עם שאר המצוות שהם חובת קרקע.

אך המקנה (לו: בתד"ה כל) הכריח מהירוש' דחלה אינה חובת קרקע כתרו"מ וכו' שהחוב מוטל על בעל הקרקע, משא"כ בחלה שתלויה בעיסה והוי כחובת הגוף. ודייק כן גם בשי' הרמב"ם שהביא פס' כדי למעט חו"ל, משמע דלאו חובת חובת קרקע היא, עיי"ש. וכ"מ ברבינו בחיי (בפר') שהוזקק לטעם שחיובה תורה רק בארץ, עיי"ש.

ולכאול מוכח כן מההל' שתבואת חו"ל שנכנסה לא"י חייבת בחלה (פ"ב מ"א וברמב"ם ה,ו) הרי דאינו תלוי בגידולי הארץ. אכן לפי מ"ש הכס"מ (שם, בתנ" א') דבכה"ג הוא חיוב רק מדרבנן, אין ראיה מזה. אלא לפי"ד הגר"ח (תרומות א,אב) דבחלה המחייב הוא רק גלגול העיסה, והוי מדאורייתא.

ואמנם החזו"א (בגליונות) השיג עליו דדעת הכס"מ והגר"א דגם בחלה צריך שיחול על הגידולין מצות חלה. והוסיף להק' דאם אין לחלה שום קשר עם הגידול, אמאי נקראת מצוה התלויה בארץ, (כרש"י בקידושין שם).

אכן יעוי' בחזו"א שביעית (בב) דעיי' שעיית העיסה בארץ נחשב כגידול בארץ.

נחלקו הפוסקים אם היא מצוה קיומית או חיובית [כשאנו רוצה לאכול], המג"א בסי' ח (ב) כ' "דהפרשת חלה אינו מצוה כל כך, דאינו עושה אלא לתקן מאכלו, דומיא דשחיטה". ובביהגר"א חולק וראייתו דאסור לעשות עיסתו קבין [לפוטרה מחלה]. וכדברי המג"א מבואר במהר"ח או"ז קכח, עיי"ש.

ודעת הט"ז יו"ד א (יז) דדוקא בשחיטה אין הברכה על השחיטה עצמה, שאינה חיוב, משא"כ הפרשת תרומה דעיקר הברכה על מצות ההפרשה שהיא חיוב עליו אפי' אם אינו רוצה לאכול מהתבואה עדיין. וכ' בח"י רעק"א שם דה"ה לחלה. אכן נחלק עליו וכ' דהחיוב רק כשרוצה לאכול, וציון למג"א. א"כ למג"א ורעק"א היא קיומית, ולט"ז והגר"א היא חיובית, וכן יל"ד בל' הרמב"ם שבהל' שחיטה כ' "מע' שישחוט מי שירצה לאכול", אבל כאן לא הזכיר כהאי לישנא. ובעיקר הענין נחלקו הראשונים לגבי הפרשת תרומ' מ, דדעת רש"י (גיטין מז:) ועור' שהיא מצוה קיומית, והאמרי בינה (תרומ' ג) כ' בדעת הרמב"ן והרי"ד שחיב אפ"י כשאנו רוצה לאכול.

ועוד נפק"מ לענין הפרשה בע"ש בין השמשות שהותר רק במצוה, עי' שו"ע שמב ורסא. וכן נפק"מ לענין זריזין מקדימין למצוות, דאם היא חיובית לכאול ראוי למהר בהפרשה ולא להמתין עד אחר האפיה.

חיוב האשה

איתא בירוש' שבת (ב,ו) אדה"ר חלה טהורה לעולם היה וכו' וגרמה לו חוה מיתה, לפיכך מסרו מצות חלה לאשה. ועיי"ש דהוא כדן נדה ונר שבת. וכ"ה בב"ר ספ"יז ובתנחומא ר"פ נח.

וכ' האו"ז (סו"ר רכה) דמשו"כ ברוב המקומות במשנה הוזכרו נשים אצל מצות חלה, וכ' דאע"פ שהעיסה אסורה גם לאנשים, מיהו מצות הפרשת חלה על האשה רמיא. ומסתפק לומר דלכתחילה אין לבעל לעשות שליח להפריש חלה, הואיל ומצות אשתו היא. [ועי' הר צבי או"ח ח"ב ג']. וכ"כ התשב"ץ (ח"ב רצא פ"ז). וצ"ע בט"ז (יו"ד שכתב) לגבי הפרש"ח שלא מדעת האשה, דרק בער"ש שמנהגן להקפיד שכ"א תפריש חלה אין להפריש במקומה.

ובהגמ"א (ל) כ' דהנשים הוזהרו יותר מהאנשים, כמ"ש הרמב"ם לגבי הדלק"נ (הל' שבת ג), שהן מצוות יותר לפי שהן מצויות בבתיהן והן העוסקות במלאכת הבית. וכע"ז בפ"י הר"ב על המש' בשבת (פ"ב מ"ו), ועי' פיה"מ חלה פ"ב מ"ז. וכ"ז כשמפרישה בביתה, אבל בעיסה של אחרים, אע"פ שמברכת, מ"מ אינה מקימת מצוה, שהרי אין עליה שום חיוב. (תשוה"נ ח"ב תקנח).

ולפי"ז ביאר בחלת לחם (ז סקט"ו) שלעולם האשה מפרישה חלה, ואין לבעל להפריש משום דמצוה בו יותר מבשלוחו. דבאמת במצוה זו האשה קודמת לבעלה, וכמ"ש המג"א (רסג,ו) לענין הדלק"נ שאם ירצה הבעל להדליק בעצמו, האשה קודמת. ויתירה מזו דעת הריעב"ץ (לחם שמים) שאם קדם האיש והפריש, צריך לשלם לאשתו י' זהובים, כדן חוסף מצוה. אך החיד"א (מחב"ר רסג,ג) חולק עליו, כיון דהכל של הבעל.

ועי' מהרש"א בשבת לב: דמ"ש שבזכות חלה מתברך כדכתיב על הפרשת חלה "להניח ברכה אל ביתך", הוא עפ"י מ"ש ביבמות (סב) דברכה אל ביתך זהו ע"י האשה, והוא משום שמצות חלה מוטלת עליה ביותר. ויתכן דהוא גם השבח שנאמר באמהות שהברכה מצויה בעיסה, שכ' השל"ה (חיי שרה) דהוא מכח הפרשת חלה.

ועי' כלי יקר פ"ה פנחס (כו,טז) שעל הנשים לא נגזרה גזירת המרגלים, כיון שהיו מחבבות את הארץ, ונכספו לקיים בה את מצות חלה המוטלת עליהן.

שעת חלות החיוב וההפרשה

במשנה בחלה (רפ"ג) מבואר דהחיוב משעת גלגול [בחטיים], וכ' רש"י בנדה (ו: ד"ה גלגול) דזהו גמר מלאכתה לחלה. וגדר גלגול פ"י הר"י מלכי צדק שהוא שתגמר לישתה. ועי' בר"ש דגמר הלישה הוא שתעשה כל העיסה גוש אחד. וכ"מ ברמב"ם בהל' ביכורים (ח,ד) "משתתגלגל בחטים ויתערב הקמח בבמים או שתטמטם בשעורים ותעשה כולה גוף אחד". וביאר המהר"י קורקוס דקאי על שניהם שהגדר שתעשה גוף אחד, עיי"ש. אך האבני"ז (יו"ד תכד,ד) דייק מרש"י בב"מ (פט.) ומתוס' בביצה (ט) דגלגול הוא לפני הלישה. ושם במשנה (פ"ג מ"א) איכא תקנה דרבנן להפריש מיד בנתינת המים, שמא תטמא העיסה. ומבואר דשיעור הגלגול הוא רק לענין שהעיסה נעשית אז טבל, אבל אפשר להפריש מיד כשנתן את המים בקמח, וכ"פ הרמב"ם (ח,ב). וביאר הגר"ח (ח,ו) דנתינת מים הוא מיד בקריאת השם ולא בחיוב החלה, אלא גזיה"כ מראשית עריסותיכם דמ"מ חל הפרשת חלה אע"פ דאכתי לאיכא חיוב חלה. ועי' בשו"ע (שכז,ג) דהאידינא טוב להמתין להפריש רק אחרי גמר לישא שתיעשה כל העיסה גוף אחד.

אך דעת התוס' בנדה (ו: ד"ה נולד) שאם הפריש חלה קודם גלגול הוי כמו הפריש חלתו קמח שלא עשה כלום. וכ"כ הר"ש בפ"ג מ"ב, ותמה המהר"י"ט אלגאזי (ט) דנסתר מהמשנה הל"ל. שאכן יעוי' במשנה ראשונה (ד"ה כיון) דמשמע מהירוש' דמאי דתנן שפרישה מיד כשנותנת את המים, עדיין לא חל קדושת חלה עליה עד שתתגלגל העיסה, [ואם נשרפה החלה קודם הגלגול לא מהני ההפרשה].

תגובות

לגליון צ"ד - בדין אמור להם בברכת כהנים

במה שכתב הרב אברהם גוטל במעשה שלא קראו "כהנים" ואמר הרב שיקראו "כהנים" לפני אמירת יברך, ובא לדון אם הברכת כהנים נהפך לדאורייתא, אם הברכה, שהיא דרבנן, מועילה. הנה מקור דברי הרב איני יודע, אמנם במש"כ לדון אם הברכה מועילה. לא הבנתי דבריו, שהרי כתב המנחת חינוך מצוה שע"ח שאם קוראים לכהן ואינו עולה עובר בעשה, ואם אין קוראים אותו אינו עובר, אבל אם עולה לברך, אף אם לא קראוהו מקיים מצוות עשה. (והחינוך עצמו כלל אינו מזכיר ענין זה של קריאת "כהנים") וממילא אם לא קראו כהנים והתחילו לברך משמע ג"כ שברכתם דאורייתא.

גם מש"כ להסתפק אם הש"ץ אינו קורא כראוי, ובא לדון מדין "ידות" וכו', כמדומה שא"צ לכ"ז כלל, שכתב הט"ז ס"ק ג' שקריאת הש"ץ לתיבות הברכה אינו מעכב כלל, והוא רק למצוה בעלמא שטוב לעשות כן כדי שלא יטעה הכהן בברכותיו. עכ"ד, וממילא פשוט שאין צריך שהש"ץ יקרא בכל הדקדוקים.

ומצאתי בתשובת מרן הגר"ש אלישיב שליט"א בספר הזכרון "תפארת רפאל" (לזכר גיסו הגה"צ רבי רפאל לוין זצ"ל) עמ' תכז-ח בדבר השאלה בש"ץ שמתפלל בהברה ספרדית, והכהנים בהברה אשכנזית, אם יותר טוב שאחר יקרא לכהנים בהברה אשכנזית. והשיב שזה תלוי, אם הכהנים מתבלבלים וקריאת הש"ץ הספרדי אזי ודאי שיותר טוב שאחר יקרא בהברה אשכנזית ולא הש"ץ. מפני שכל הדין שהש"ץ צריך להקריא לכהנים הוא בשביל שלא יתבלבלו הכהנים, אבל אם אין הכהנים חוששין לבלבול [רק מפני הדין] יותר טוב שלא ישנו מהמנהג והש"ץ יקרא אף שהוא בהברה ספרדית, והדין של "אמור להם" הוא רק על עצם הקריאה של "כהנים" ולא על כל הברכות, עכ"ד. וכן הן הדברים.

ז.ש.

לגליון צד - בגדר דין העליה לדוכן

במה שהעיר הרב ב.ב.ק. בגליון צה על מש"כ הרב גלעזר שהפליא לחדש דבעליה לדוכן איכא התחלת מעשה המצוה והיינו דהדוכן הוא מתנאי המצוה, הדברים נכונים וכפי שהשיבו שם בטוטו"ד.

אמנם ראוי להזכיר דברי התוס' על הגמ' בשבת קיח: דא"ר יוסי מימי לא עברתי על דברי חברי יודע אני בעצמי שאיני כהן אם אומרם לי חברי עליה לדוכן אני עולה, וכתבו התוס' לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה של כהנים אמרה תורה לברך את ישראל עכ"ל. ומבואר בתוס' דעליה לדוכן לבד לא הוא איסור ואע"פ שהיא תחלת המצוה, וכל האיסור זה אם גם יברך את ישראל, נמצא שעד כמה שזה תנאי במצוה מ"מ אין זה כעצם המצוה לעבור עליו בעשה דכה בברכו אתם ולא זרים.

וכן פ"י המהרש"א שם דעליה לדוכן משמע שעלה ועמד במקום דוכן שהכהנים עומדים שם אבל הוא לא היה מברך עמהם, וע"כ אמר דלא ידע ר"י מאי רבותיה דרבי יוסי כי מה איסור יש בזר העולה לדוכן ואינו מברך.

נפתלי כהן

גליון זה מוקדש לעילוי נשמתו הטהורה

של רעיא מהימנא דקהילת קרית ספר מהיווסדה,

סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה,

מופלג ומופלא בהלכה ואגדה, בנגלה ובנסתר.

מסר נפשו להרבות תורה בקרב כל בני העיר.

השכיל ללכת כנגד רוחו של כ"א להשכיץ שלום ואחווה.

העמיד וכוונן עיר על תילה באהבה בנועם ובמסירות.

מורנו הגאון הגדול

רבי שמחה ב"ר יוסף קסלר זצ"ל

מרא דאתרא

נלב"ע כ"ו סיון תשנ"ו

תפארת בני אבותם

הונצח ע"י בנו ממושיך דרכו

מורנו המרא דאתרא הגאון רבי מאיר קסלר שליט"א

נושאי הגליונות הקרובים

קרה - מתנות כהונה

חוקת - פרה אדומה

בלק - ברכה וקללה

פנחס - גליון המאה

מטות מסעי - ישיבת א"י

ד"ת מתאימים [עד 700 מילים] אפשר להניח בצירוף שם מלא וטל', בתיבות "עומקא דפרשה" שבפתח אוצה"ס "בית יוסף" רח"ה, ובברכפלד ליד ביהכ"נ בני הישיבות "שד" יחזקאל.

או לשלוח בדוא"ל gal200@neto.bezeqint.net

הומור יתקבל בכל שבוע עד יום ג' בערב [ד"ת בכת"י עד יום א'].

זמן	נושא	מקום	עלי
9-1	הספק יסודי (אנגלית)	פתוח	0526109631
9-12	פתוח	ברכפלד	0573101991
9-1	שבת עיון הלכה	ברית יצחק	0573105166
10-1	ג'מ עיון	עדיף ברכפלד	0548426868
11-12:30	סנהדרין, פרק הנשרפין פתוח	קרית ספר	0573142774
9-1	מפעל הש"ס 70 דף, פתוח	פתוח	0527635935
9-1	שבת מלאכות	בית אבא	0527671832
9-1	הלכה עיון, דובר אנגלית	בית תפילה (מקום בכולל)	9744031
יום ו' 9-12	פתוח	פתוח	0527653798
9-1	הלכה תערובות	ברכפלד	0527609454
9-1	חולין	אהל יוסף מאיר	9743758
9-1	ניצוד מברכין	אהל מנחם	0527644146
9-1	גמרא	פתוח	9797430
9-1	הלכות שבת טור ש"ע	כנר ברכפלד	0527145402
9-1	גמרא	יוצאי חברון	9741987
10-1	דף יומי	בית תפילה	0504110360
9-1	תערובות או ב"ח	חניכי הישיבות אוה"ח	0527633615
כחצי שעה	רמח"ל	פתוח	9744120
9-1	דף יומי	פתוח	9761948
9:30-1	עיון	נוד ישראל (לא מתחיל)	0527657872
1:45-2:30	מעוניין ללמוד עם בחור	גמיש	9797405
4-7	הלכה	עדיף הפציבה	0527687837
5-7	עדיף בבא קמא - גמיש	גמיש	0527120955
2-7 (חלקי)	תערובות	ברכפלד	9743044
4-7	לולב הגזול עיון	פתוח	0573130351
3:30-5:30	גמרא חולין	בית תפילה (מקום בכולל)	9744031
4-7	גמרא	כנסת הגדולה	0527641354
5-7	גמרא	פתוח	0527605337
5-7	מכות	פתוח	0573161942
5-7	קידושין, עניני עבדים	בית יצחק	054842369
2-7	מליחה	פתוח	0527633753
4-7	יורה דעה סימן ק"צ	פתוח	9740812
4-7	הלכה תערובות	ברכפלד	0527609454
4-7	מסכת שבת	פינסק קרלין ברכפלד	0573136277
4-7	חולין	אהל יוסף מאיר	9743758
4-7	הלכות שבת טור ש"ע	כנר ברכפלד	0527145402
4-7	עמ' ליום, חולין	זכרון משה	9340105
כחצי שעה	רמח"ל	פתוח	9744120
4-7	דף יומי	פתוח	9761948
5-7	גמרא	פתוח	05268280198
7-9	גמ'	גבעה דרומית	9298785
9-10:30	ב"ח	קמ"ח	0722511236
כשעה	מעוניין למסור שיעור במשניות, פרק לשבוע, משניות נוקצין	פתוח	0527627912
9-11	לולב הגזול עיון	פתוח	0573130351
8:30-10:30	2 דף לשבוע	ברכפלד	9742448
9-11	מפעל הש"ס 70 דף, פתוח	פתוח	0527635935
9-11	גמ'	פתוח	0527640528
9-11 פעמיים בשבוע	מעוניין ללמוד עם בחור	פתוח	9797405
9-10:30 פעמיים בשבוע	גמרא- הלכה- הגדה	ברכפלד	0504111403
6-10	גמרא	ברכפלד	0527630461
9:30-10:30	דף יומי	קצו"ה	0573143144
9-11	ש"ע או"ח	גבעה דרומית	0573114783
6-8	דף יומי	ביה"כ מושב מתתיהו	050658847
6-9	דף יומי	ביה"כ מתתיהו	0506585847

עשה תרומתך קבע

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה

